

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovi člana V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj 11. marta 2011. godine u Sarajevu, donijela je

ODLUKU

I

Historijski spomenik – Most poznat kao "Rimski most" u selu Vranc, općina Kreševo, proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru označenom kao k.č. 2208 (stari i novi premjer), posjedovni list broj 170, k.o. Kreševo, općina Kreševo, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika, uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

II

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu, konzervaciju, restauraciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Komisija) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati finansijska sredstva za izradu i postavljanje informacione ploče sa osnovnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III

U cilju trajne zaštite nacionalnog spomenika, na prostoru definiranom u tački I stav 2. ove odluke utvrđuju se sljedeće mjere:

- Dopušteni su isključivo konzervatorsko-restauratorski radovi, redovno održavanje nacionalnog spomenika kao i radovi koji će osigurati održivu upotrebu spomenika, uključujući i one radove čiji je cilj prezentacija spomenika, uz odobrenje federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje (u daljnjem tekstu: nadležno ministarstvo) i uz stručni nadzor

nadležne službe zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nadležna služba zaštite);

- Prilikom konzervatorsko-resturatorskih radova i prezentacije nacionalnog spomenika preporučuje se korištenje izvornih materijala, izvornih tehnika gradnje uz stručni nadzor nadležne službe zaštite;
- Preko Mosta je dopušten isključivo pješački saobraćaj;
- Izrada programa i plana održavanja nacionalnog spomenika;
- Nije dopušteno izvođenje radova koji bi mogli ugroziti nacionalni spomenik, kao ni postavljanje privremenih objekata ili stalnih struktura čija svrha nije isključivo zaštita i prezentacija nacionalnog spomenika;
- Nije dopušteno odlaganje otpada.

Na prostoru nacionalnog spomenika utvrđuju se **hitne mjere zaštite**:

- Radovi čišćenja prostora nacionalnog spomenika od samoniklog rastinja i otpada;
- Izrada detaljnog arhitektonskog snimka postojećeg stanja nacionalnog spomenika kojim će se utvrditi stepen oštećenja;
- Izrada statičke analize konstruktivnih elemenata;
- Izrada projekta restauracije i konzervacije na osnovi projekta arhitektonskog snimka postojećeg stanja i statičke analize.

IV

Stavljaju se van snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski akti u dijelu u kojem su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

V

Svako, a posebno nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe, suzdržat će se od poduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VI

Ova odluka dostavit će se Vladi Federacije, nadležnom ministarstvu, nadležnoj službi zaštite i općinskom organu uprave nadležnom za poslove urbanizma i katastra, radi provedbe mjera utvrđenih u tač. II - V ove odluke, te nadležnom općinskom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VII

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom koje je dostupno na uvid zainteresiranim licima u prostorijama i na web stranici Komisije (<http://www.kons.gov.ba>).

VIII

Prema članu V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

IX

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u »Službenom glasniku BiH«.

Ovu odluku Komisija je donijela u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Martin Cherry, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović i Ljiljana Ševo.

Predsjedavajuća Komisije

Amra Hadžimuhamedović

Broj: 02-2.3-77/11-12
11. marta 2011. godine
Sarajevo

O b r a z l o ž e n j e

I – UVOD

Na osnovi člana 2. stav 1. Zakona o provođenju odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, „nacionalni spomenik” je dobro, koje je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika proglasila nacionalnim spomenikom, u skladu sa čl. V i VI Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 33/02), sve dok Komisija ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za šta ne postoji vremensko ograničenje, i bez obzira na to, da li je za navedeno dobro podnesen zahtjev.

Na osnovi peticije/prijedloga Društva za zaštitu kulturno-povijesnih i prirodnih vrijednosti "Kreševo", koja je Komisiji podnesena 09. 01. 2009. godine, u skladu sa odredbama zakona, a na osnovi člana V Aneksa 8. i člana 35. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, Komisija je pristupila provođenju postupka za donošenje konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

Izjava o značaju dobra

Most poznat kao "Rimski most" nalazi se na trasi antičkog rudarskog drumskog pravca, čiji ostaci su pronađeni na udaljenosti od oko 400 metara od mosta. O njegovom nastanku nema puno podataka, ali se na osnovi same lokacije i morfologije terena može izvesti zaključak da je most na ovom mjestu morao postojati još u antičko vrijeme. Oblik nivelete pokazuje da je nadzemni dio konstrukcije nastao u osmanskome periodu. Most posjeduje značajnu historijsku vrijednost s obzirom da je zadržan u svom izvornom obliku i posjeduje potencijal za uspostavljanje kulturnih trasa. Ima jednostavnu formu, izveden na jedan polukružni luk, koji se oslanja direktno na obale rječice bez ikakvih posebnih upornjaka. Zbog dugogodišnje izloženosti nepovoljnim atmosferskim utjecajima, zubu vremena i neodržavanju most je danas u lošem stanju.

II – PRETHODNI POSTUPAK

U toku vođenja postupka, izvršen je uvid u:

- podatke o sadašnjem stanju i namjeni dobra, uključujući opis, arhitektonski snimak i fotografije;
- uvid u sadašnje stanje dobra;
- kopiju katastarskog plana;
- zemljišno-knjižni izvadak;
- historijsku, arhitektonsku ili drugu dokumentarnu građu o dobru, koja je data u popisu korištene dokumentacije u okviru ove odluke;
- Dopisom broj: 02-35.2-10/10-128 od 28.07.2010. zatraženo je mišljenje vlasnika spomenika općine Kreševo, koje je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika dobila putem dopisa broj: 06-23-sl-12 dana 11.08.2010. godine.
- Na osnovi uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra, utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Selo Vranc i udaljeno je oko 2 km jugozapadno od grada Kreševa, smješteno u uskoj dolini potoka Mrganovac na padinama planine Lopata.

Nacionalni spomenik izgrađen je na lokaciji označenoj kao k.č. 2208 (stari i novi premjer), posjedovni list broj 170, k.o. Kreševo, općina Kreševo, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Historijski podaci

Mjesto Kreševo se prvi put u pisanim dokumentima spominje 1435. godine i već tada ima ugled rudarskog centra Bosne¹. U samom mjestu je bilo više mostova koji su uglavnom bili drveni, tako da se nisu uspjeli održati do današnjih dana. Da ih je bilo više, svjedoči pobliza oznaka za jedan han, koji se naziva han među mostovima Kreševa². O broju mostova svjedoči i jedna bilješka iz sidžila sarajevskog kadije, dana 28.03.1778. godine Mustafa Halifa, sin Ahmedov iz Đerez – Bačine mahale u Sarajevu, svojom zakladnicom, određenom između ostalog, sredstva za opravku mostova na biočkoj rječici kod Kreševa³.

Dolina rijeke Kreševčice predstavlja područje tradicionalnog željeznog zanatstva i rudarstva, u kojem se nalazio veliki broj kovačkih radionica od kojih se veliki broj nalazi u selu Vranc i.

Pored rada u rudnicima i majdanima, stanovnici Vranaka su do pred Drugi svjetski rat imali u domaćinstvima po jednu kovačku radionicu u kojoj se ručno kovalo. Bili su poznati po kovanju čavli svih vrsta, od onih za potkivanje konja do onih koji su korišteni u građevinarstvu. Stanovnici sela Vranc i su se oduvijek bavili kovačkim zanatom i u svom kraju bili poznati kao dobri majstori.

Govoreći o porijeklu imena Vranc i, a pokušavajući rudnike srednje Bosne dovesti u vezu sa Sasima, Vladislav Skarić ga poredi sa njemačkim imenom Frank (Franz), gdje glas f biva zamijenjen glasom v.⁴

Podataka o graditelju i vremenu izgradnje mosta u Vrancima nema. Kao i za većinu građevina sa prostora Balkanskog poluostrva, u narodu je ostalo sačuvano predanje koje ovaj most datira u rimski period. Ovo predanje moglo bi u slučaju ovog mosta i imati svoju naučnu potvrdu. Naime, iznad mosta, na udaljenosti od oko 400 metara, nalaze se sačuvani ostaci saobraćajnice, tzv. "rimske ceste", i to u dužini od 2000 metara. Analizom terena vrlo moguće je zaključiti da je upravo na ovom mjestu morao postojati most još u antičko vrijeme. Da li je to ovaj most, odnosno njegovi podzemni dijelovi pokazaće arheološka istraživanja. Oblik nivelete, međutim, pokazuje da je nadzemni dio konstrukcije nastao u osmanskom periodu.

¹ Više podataka o Kreševu vidjeti u Odluci o proglašenju Historijskog gradskog područja Kreševo nacionalnim spomenikom BiH – Odluka broj: 08.1-6-527/03-6 od 3. jula 2003. godine, "Službeni glasnik BiH", broj 33/03

² Džemal Čelić i Mehmed Mujezinović, *Stari mostovi u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo - Publishing, Sarajevo, 1998, str. 143.

³ Sidžil broj 8, str. 58.

⁴ Skarić kaže da je uobičajeno da u kreševskom kraju tuđi glas f se obično ne mijenja u našem jeziku sa glasom v, nego da ostaje nepromijenjeno. Izuzetak tome je naziv za Crnu Rijeku koju stanovnici gornje Lepenice nazivaju i Vojnica. Pored toga, on kaže da u sjevernoj Hercegovini, odakle su se doseljavali ljudi u kreševski kraj, tuđi glas f se zamjenjuje sa v. (Skarić, 1936, 73)

2. Opis dobra

Most u Vrancima pripada rijetkim objektima koji su zadržali svoju izvornu formu. Svojom jednostavnom formom djeluje kao da je srastao sa okolnim terenom. Izveden je na jedan polukružni luk, koji se oslanja direktno na obale rječice bez ikakvih posebnih upornjaka. Izgrađen je od blokova grubo pritesanog kamena, različite veličine, koji su dosta pravilno složeni jedino na intradosu svoda. Na čeonim zidovima mosta, luk uopće nije posebno zacrtan, već se krupno kamenje iz svodne konstrukcije direktno uklapa u strukturu čeonog zida. Njegova dužina iznosi 9,50 m, dok ukupna širina mosta na sredini konstrukcije iznosi 2,60 m. Gornja-hodna površina mosta je popločana pravilno klesanim kamenim blokovima manjih dimenzija, danas prekrivena samoniklom vegetacijom i tako oštećena. Pretpostavlja se da je razlog za ovakav izgled njena dugogodišnja izloženost vremenu i nepovoljnim atmosferskim uticajima.

Most je zasveden segmentnim lukom pravilno klesanih blokova većih dimenzija. Raspon luka iznosi cca. 5,0 m. U gruboj kamenoj gradnji malter iz fuga danas je potpuno nestao, a površina je obrasla samoniklim rastinjem, tako da se teško može zaključiti da li je ovaj most građen u cjelosti u suho ili je ovakvo stanje nastalo kao posljedica vremenskih prilika. Najviša tačka mosta nalazi se na koti 2,0 m (mjereno iznad nivoa rijeke). Podgled svoda izveden je fino obrađenim klesancima, sa radijalnim fugama.

Most ne sadrži nikakvu sekundarnu plastiku, nema istaka, vijenaca, niti ograde, a moguće je da ona nikada nije niti postojala. Niveleta mosta koja se od obala prema sredini uzdiže s jedne i druge strane, ukazuje da je vidljivi dio konstrukcije mosta nastao u osmanskome periodu, a sudeći po činjenici da ne posjeduje izrazite stilske karakteristike, po svemu sudeći predstavlja djelo domaćih majstora.⁵

Zbog sadašnjeg lošeg stanja most koriste samo pješaci.

3. Dosadašnja zakonska zaštita

Most nije bio pravno zaštićen.⁶

4. Istraživački i konzervatorsko-restaruratorski radovi

Nema raspoloživih podataka o istraživačkim i konzervatorsko-restauratorskim radovima koji su izvedeni na ovom mostu.

5. Sadašnje stanje dobra

Uvidom u postojeće stanje, utvrđeno je sljedeće:

- Rimski most u selu Vrancima je u zapuštenom stanju zbog neodržavanja;
- Prisutnost samonikle vegetacije i bioloških naslaga na zidovima, u spojnicama, svodu i na hodnoj površini mosta;

⁵ Džemal Čelić i Mehmed Mujezinović, *Stari mostovi u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo - Publishing, Sarajevo, 1998, str. 143-144.

⁶ Prema dopisu Federalnog ministarstva kulture i sporta br. 07-40-4-3088-1/10 od 30.07.2010. godine dobro nije bilo zaštićeno od Zavoda za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa BiH.

- Na svodu mosta primjetna oštećenja i nedostaci vezivnog maltera u spojnici tako da je cijela konstrukcija u lošem stanju;
- Zbog lošeg stanja mosta koriste ga samo pješaci;
- "Rimski" most je posljednjih godina bio u dosta lošem stanju, pa je DZKP i PV "Kreševo" tražilo od Kantona finansijska sredstva za njegovu rehabilitaciju i potrebne zidarske radove. Dobijena su finansijska sredstva i iznosu od 2 000,00 KM kojim su u toku ove godine izvršene manje popravke i zidarski radovi čime je most doveden u stanje neupitne statike i izvornog izgleda.⁷

III – ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom (»Službeni glasnik BiH« br. 33/02 i 15/03), Komisija je donijela odluku kao u dispozitivu. Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijima:

A. Vremensko određenje

B. Historijska vrijednost

C. Umjetnička i estetska vrijednost

C. III. Proporcije

C. IV. Kompozicija

F. Ambijentalna vrijednost

F. III. Objekt ili grupa objekata je dio cjeline ili područja

Sastavni dio ove odluke su:

- kopija katastarskog plana,
- fotodokumentacija, CANON Power shot SX10 IS 10.0 megapixel, d.i.a Arijana Pašić,
- grafički prilozi mosta, Federalno ministarstvo kulture i sporta.

Korištena literatura

1998. Džemal Čelić i Mehmed Mujezinović, *Stari mostovi u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo - Publishing, Sarajevo, 1998.

1955. Krstić, Augustin, *Povijesni spomenici Kreševa – poseban otisak iz " Dobrog pastira" god. IV-V*, Sarajevo - Publishing, Sarajevo, 1955.

1989. Gojković, Milan, *Stari kameni mostovi*, Naučna knjiga, Beograd, 1989.

2004. Lemja Chabbouh Akšamija, *Arhitektura svrhe, Akcentirane kamene mostovne konstrukcije osmanskog perioda na carskom bosanskom drumu*, magistarski rad, Arhitektonski fakultet, Sarajevo.

http://hr.wikipedia.org/wiki/Kre%C5%A1evo_%28BiH%29

⁷ Prema dopisu Općine Kreševo, Služba za civilnu zaštitu, urbanizam, imovinsko-pravne poslove i katastar nekretnina, broj 06-23-sl-12 dana 11.08.2010. godine.

Nosilac istraživanja i izrade Prijedloga odluke:
*Arijana Mandić, diplomirani inženjer arhitekture,
vanjski saradnik Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika*